

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดื่มสุราของผู้นำท้องที่ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

Factors Influencing Alcohol Consumption among

The Village headman in Chun District Phayao Province

Factors Influencing Alcohol Consumption Among The Village headman

in Chun District, Phayao Province

ภูวนารถ ลีประเสริฐ

นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ รักษาการแทนสาธารณสุขอำเภอ

(นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญพิเศษ) สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ส.ด. (สาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต)

วท.ม. (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต การวิจัยและพัฒนาระบบสาธารณสุข)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดื่มสุราของผู้นำท้องที่ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา รูปแบบการวิจัยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นำท้องที่ ตำบลหนึ่งของ อำเภอจุน จำนวน 14 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุมากกว่า 30 ปี คัดเลือกโดยวิธีการเฉพาะเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มย่อย

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของผู้นำท้องที่ ประกอบด้วย 1) การปรับลดพฤติกรรมกรรมการดื่มสุรา ในเวลาที่มีโอกาสดื่มบ่อยที่สุด ในสถานที่ที่ใช้ดื่ม งานสังคมประเพณี ได้แก่การ ลดการเข้าถึงสุรา ลดปริมาณการดื่มหยุดดื่มโดยสิ้นเชิง และการใช้ทักษะปฏิเสธการดื่มสุรา 2) กำหนดเป็นมาตรการ 3 ก 1 ล 2 ง 3 พ ได้แก่ มาตรการ 3 ก. งดดื่มสุรา (กฎตนเอง กฎหมู่บ้าน กฎหมาย) มาตรการ 1 ล ลดการเข้าถึงสุรา (เวลา โอกาส และสถานที่) มาตรการ 2 ง งดดื่มในงานบุญ งานศพ มาตรการ 3 พ พัฒนาทักษะการปฏิเสธการดื่มสุรา แบบอย่างที่ดีอยู่ที่ผู้นำ หลีกเลี่ยงการดื่ม และใช้เหตุผล ด้านสุขภาพ

คำสำคัญ: ดื่มสุรา ผู้นำท้องที่ พฤติกรรม

Factors Influencing Alcohol Consumption Among The Village headman in Chun District, Phayao Province

Phuwanart Limprasert

Public Health Technical Officer, Professional Leve Acting for the government

District Public Health (Public Health Technical Officer, Senior Professional Level)

Mueang Phayao Public Health Office Phayao Province

Abstract

To study factors Influencing of Alcohol Consumption among The Village headman in Chun District Phayao province, the objective was adjusted to create a model for changing the drinking behavior of The Village headman in Chun District, Phayao Province The research design was a qualitative study, sample consisted of 14 local leaders from research field a sub-district in Chun District, mostly male, over 30 years old, selected by specific method. Data were collected by focus group discussion.

The results of the research found that model for changing the drinking behavior of The Village headman 1) Reducing the drinking behavior when you have the most opportunity to drink in places used for drinking traditional including reducing access to alcohol, reduce the amount drink, stop drinking completely and using skills to refuse to drink alcohol. 2) Set as measures 3 rule (self-rule village rules regularity) 1 reduce access (time opportunity place) 2 stop drinking 3 skills to refuse to drink alcohol. This is a model for changing alcohol drinking behavior using measures to reduce alcohol drinking by The Village headman in Chun District Phayao Province.

Keyword: spirit drink, Village headmen

บทนำ (Introduction)

การดื่มสุราส่งผลเสียต่อร่างกาย ผลกระทบต่าง ๆ ต่อครอบครัวและสังคมได้ จากภาวะการเมาสุรา (alcohol intoxication) จากการดื่มในปริมาณที่มากเกินไป ทำให้ร่างกายและจิตใจผิดปกติ จนกระทั่งการเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง แอลกอฮอล์ยังเป็นปัจจัยเสี่ยงของความเจ็บป่วยต่าง ๆ กว่า 230 ประเภท เช่น โรคตับแข็ง โรคของระบบหัวใจและหลอดเลือด โรคมะเร็ง และโรคทางจิตประสาท¹ จากรายงานองค์การอนามัยโลกปี 2567 ระบุอัตราการเสียชีวิตจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถึง 2.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 5 ของการเสียชีวิตทั้งหมดในปี 2562² สถานการณ์การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประเทศไทยมีปริมาณการดื่มแอลกอฮอล์ต่อหัวประชากร 8.3 ลิตรต่อคนต่อปี ซึ่งสูงเป็นอันดับที่ 2 ในกลุ่มประเทศอาเซียน รองจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 10.4 ลิตรต่อคนต่อปี³⁻⁵ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้สำรวจพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชากรไทยปี 2564 พบว่าภาคเหนือ มีอัตราความชุกการดื่มสูงสุดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนมีความรุนแรง พบคนดื่มสูงสุดเกินกว่าร้อยละ 28 ของประชากรในพื้นที่⁶ มีดัชนีระดับความเสี่ยงต่อปัญหาแอลกอฮอล์สูงสุด 3 อันดับแรกของประเทศ ได้แก่ น่าน เชียงราย และแพร่ สำหรับจังหวัดพะเยา พบว่ามีอัตราการดื่มร้อยละ 40.7 เป็นลำดับที่ 5 ของประเทศ⁷ สถานการณ์การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้นำชุมชนในจังหวัดพะเยา พบว่าส่วนใหญ่ยังดื่มอยู่ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 65.9 ดื่มน้ำก่อนรับประทานอาหารเย็นเกือบทุกวัน รูปแบบการดื่มจะดื่มคนเดียวที่บ้าน สุราชุมชนที่จำหน่ายโดยไม่ปิดอาคารแถมมีหรือเหล้าเถื่อนหรือสุรานอกระบบภาษีเป็นเครื่องดื่มที่ชอบดื่ม ปริมาณการดื่มอยู่ที่บริบท ดื่มทุกครั้งที่ไปร่วมจัดเลี้ยงในพื้นที่ โดยมีความเชื่อว่าเป็นยาช่วยเจริญอาหาร คลายปวดกล้ามเนื้อเนื่องจากการทำงาน นอนหลับง่าย ประเพณีวัฒนธรรมที่ทำให้ดื่มทุกครั้ง การเลี้ยงผี การบายศรีสู่ขวัญ งานเลี้ยงในวันสำคัญต่าง ๆ⁸ อำเภอจุนเป็น 1 ใน 9 อำเภอ โรงกลั่นสุราชุมชน จำนวน 10 แห่ง ร้านค้าจำหน่ายสุรา จำนวน 238 แห่ง⁹ ทำให้เอื้อต่อการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กอปรกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้นำในงานราชการ งานประเพณี และงานสังคมในพื้นที่ตำบลต่าง ๆ เขตอำเภอจุน หลังจากสิ้นสุดภารกิจที่ปฏิบัติแล้วของผู้นำท้องที่ส่วนใหญ่ นิยมดื่มสุรานอกระบบภาษี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล เป็นผู้นำท้องที่มีวิวัฒนาการตั้งสมัยสุโขทัย ต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ขึ้นใช้บังคับแทน สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน¹⁰

ดังนั้น การศึกษานี้ เพื่อให้ได้รูปแบบการปรับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้นำท้องที่ และนำไปดำเนินการในการลดการดื่มที่เหมาะสม และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objective)

เพื่อสร้างรูปแบบการปรับปรุงพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้นำท้องที่ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

วิธีการดำเนินการวิจัย (Method)

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้นำท้องที่ และผู้แสดงทางสังคมที่เกี่ยวข้อง¹¹ คัดเลือกโดยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เนื้อหาตรงตามความต้องการ จำนวน 14 คน เครื่องมือการวิจัยคือประเด็นการสนทนากลุ่มย่อย เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป กระดาษสำหรับติดกระดาษปูฟเขียนแผนที่ความคิดสาระสำคัญจากการสนทนา และสมุดบันทึกการสนทนา วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้มาจากการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด¹² วิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) จำแนกข้อมูล และจัดระบบข้อมูลให้เป็นระบบ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลและยืนยันความเป็นจริงเชื่อถือได้ของข้อมูลที่เก็บรวบรวม โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (data triangulation)¹³ การศึกษานี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการศึกษาวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา หมายเลขรับรองการวิจัย 056/2567 เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2567

ผลการศึกษา (Results)

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จากการรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสนทนากลุ่มย่อย และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าดื่มสุราทุกคน และมีโอกาสเข้าถึงสุราในด้านบุคคล เวลา และสถานที่ นำมาพัฒนาสู่การสร้างรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดดื่มสุราของผู้นำท้องที่ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย

1. การปรับลดพฤติกรรมการดื่มสุรา โดยใช้ทักษะปฏิเสธการดื่มสุราโดยใช้เหตุผล ลดการเข้าถึงสุรา ลดปริมาณการดื่ม และหยุดดื่มโดยสิ้นเชิงด้วยความเกรงกลัวของพิษภัยของสุรา
2. การปรับลดพฤติกรรมการดื่มสุราในช่วงเวลาที่มีโอกาสดื่มสุราบ่อยที่สุดของวัน โดยการรับประทานอาหารให้อิ่มท้องก่อนที่จะไปดื่มสุรา กำหนดข้อตกลงก่อนการดื่มสุรา จำกัดโอกาสในการเข้าถึงสุรา และใช้เทคนิคการถ่วงเวลาในการดื่ม
3. การปรับลดพฤติกรรมการดื่มสุรา ในสถานที่ที่ใช้ดื่มส่วนใหญ่ ใช้ทักษะปฏิเสธ การถกทอดทางสังคม โดยไม่มีสุราเป็นองค์ประกอบในการสื่อสาร จำกัดโอกาสในการเข้าถึงสุรา

4. การปรับลดพฤติกรรมกรรมการดื่มสุรในงานสังคม งานบุญประเพณี แต่งานที่ต้องดื่มทุกครั้ง หรือ บ่อยที่สุด โดยการจำกัดโอกาสดื่มสุรา จำกัดเวลาการดื่ม ลดระยะเวลาอยู่ร่วมงานประเพณี จำกัดปริมาณ การดื่ม จำกัดการเข้าถึงสุรา ปฏิเสธการไปร่วมงานสังคม ทักษะการปฏิเสธการดื่ม หลีกเลี่ยงการดื่มสุรา

การสังเคราะห์รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของผู้นำท้องที่ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

จากการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล และพัฒนารูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการดื่มสุรนำไปสู่ การสังเคราะห์รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของผู้นำท้องที่ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ดังต่อไปนี้

1. มาตรการ 3 ก งดดื่มสุรา (กฎตนเอง กฎหมู่บ้าน และกฎหมาย)
2. มาตรการลดการเข้าถึงสุรา
3. มาตรการงดดื่มในงานบุญงานศพ
4. มาตรการพัฒนาทักษะปฏิเสธการดื่มสุรา

มาตรการ 3 ก งดดื่มสุรา (กฎตนเอง กฎหมู่บ้าน และกฎหมาย)

1. กฎตนเอง
 - 1.1 ผู้นำเป็นต้นแบบ แบบอย่างที่ดีเริ่มที่ผู้นำ งดการดื่มสุรในงานมงคล งานศพ
 - 1.2 การชักชวนทางสังคม วิถีวัฒนธรรม ลด ละ เลิก การใช้สุราเป็นสื่อประคบ เปลี่ยน เป็นการใช้เครื่องดื่มสุขภาพ น้ำดื่มสมุนไพร น้ำเต้าหู้ ทดแทนการใช้สุราเป็นเครื่องดื่มสัมพันธ์ทางสังคม
2. กฎหมู่บ้าน งดเหล้างานศพ และงดเหล้างานบุญ เช่น งานกฐิน งานผ้าป่า โดยการจัดทำ ประชาคมหมู่บ้าน ขอนันทามาติจากประชาชน กำหนดเป็นกฎหมายหมู่บ้าน
3. กฎหมาย งดดื่มในสถานที่ห้ามดื่มในหมู่บ้าน ได้แก่ วัด สถานศึกษา สถานที่ราชการ

มาตรการลดการเข้าถึงสุรา (บุคคล เวลา สถานที่)

1. บุคคล ผู้นำท้องที่สร้างเงื่อนไขให้เกิดไม่สะดวกต่อการดื่มสุราของตนเองโดยกลวิธี
 - 1.1 รับประทานอาหารให้อิ่มท้องก่อนที่จะไปร่วมงานสังคม
 - 1.2 กำหนดข้อตกลงในการดื่มก่อนที่จะเริ่มดื่ม
 - 1.3 ไม่จัดซื้อสุราไว้ที่บ้าน
2. เวลา ผู้นำท้องที่จำกัดเวลาในการเข้าถึงสุราของตนเองโดยกลวิธี
 - 2.1 ลดเวลาการอยู่ร่วมงานสังคม หรือการอยู่ร่วมวงดื่มสุรา
 - 2.2 การใช้เทคนิคถ่วงเวลาในการดื่มสุรา ลดเวลาที่ต้องดื่ม
 - 2.3 ทำตนไม่ให้ว่างในเวลาที่ไปร่วมงานสังคม เช่น ช่วยงานจัดเลี้ยง ต้อนรับแขก
3. สถานที่ ผู้นำท้องที่จำกัดสถานที่ ในการเข้าถึงสุราของตนเองโดยกลวิธี

- 3.1 ไม่เดินทางไปในสถานที่ที่มีการตั้งวงดื่มสุรา
- 3.2 ปฏิเสธการไปร่วมงานสังคม แต่ร่วมฝากของทำบุญ
- 3.3 กำหนดสถานที่ห้ามดื่มในหมู่บ้าน เช่น บ้านที่มีการจัดงานศพ

มาตรการ 2 งานงดดื่ม (งานบุญและงานศพ)

1. สื่อสารสร้างความรับรู้ สร้างมาตรการงานบุญปลอดสุรา และงานศพงดดื่ม
 - 1.1 งานบุญทอดกฐิน งานบุญทอดผ้าป่า ปลอดสุรา
 - 1.2 งานศพงดดื่ม
2. จัดทำบันทึกข้อตกลงของตำบลและหมู่บ้าน
 - 2.1 ผู้นำท้องที่ในตำบลทุกคน งดดื่มสุราในงานงานบุญ และงานศพ
 - 2.2 กำนันผู้ใหญ่บ้าน จัดทำบันทึกข้อตกลงกับเจ้าภาพงานงานศพ งดการจัดเลี้ยงสุรา
3. จัดทำป้ายงดการจัดเลี้ยงในงานศพให้แก่เจ้าภาพ ติดไว้ที่หน้างาน

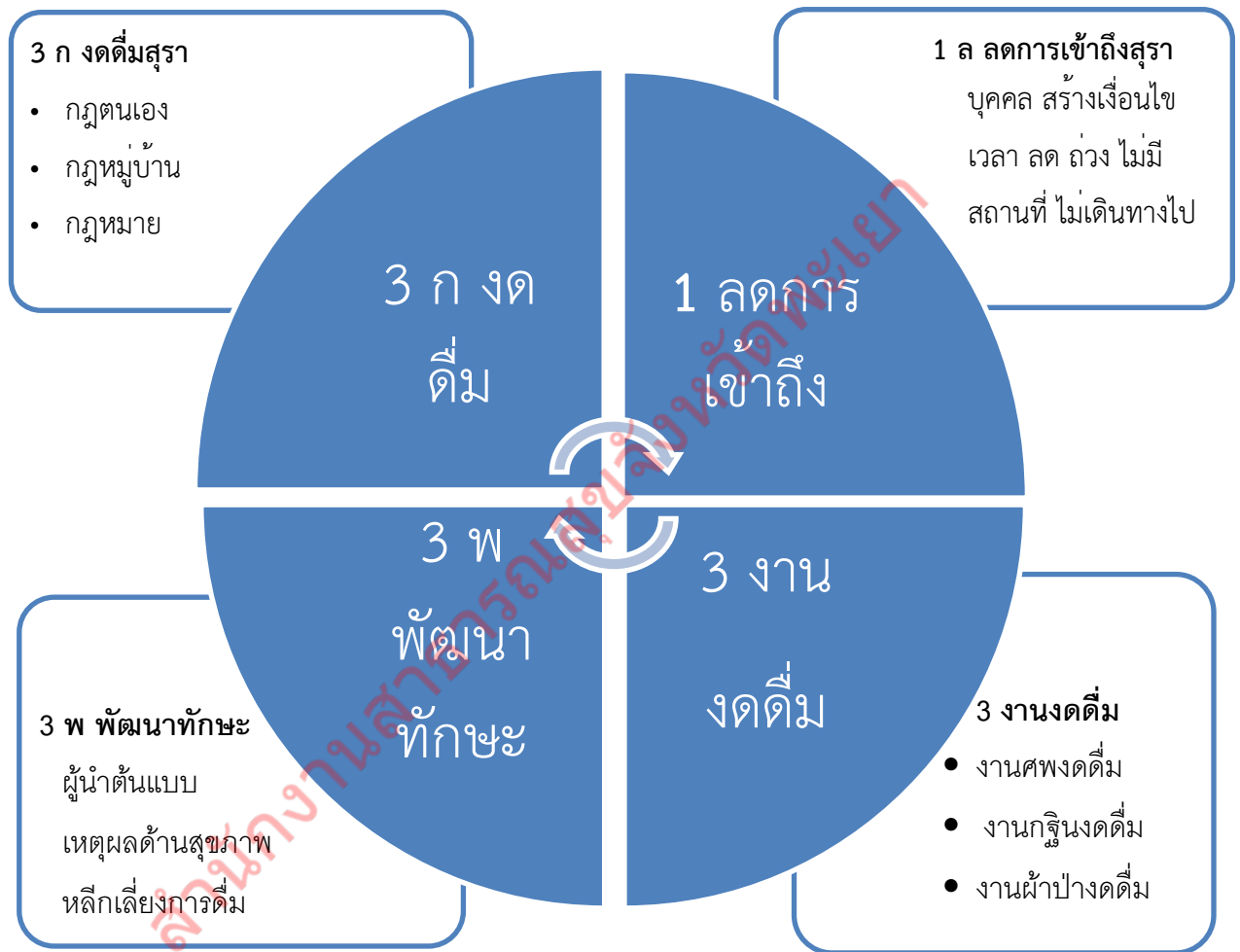
มาตรการพัฒนาทักษะปฏิเสธการดื่มสุรา (ผู้นำท้องที่ไม่ดื่ม)

1. แบบอย่างที่ดีเริ่มที่ผู้นำท้องที่ งดสุราประเพณีเข้าพรรษา งดสุราในงานศพ งานบุญ
2. การให้เหตุผลด้านสุขภาพ ลด ละ เลิก การดื่มสุรา
3. การอยู่ร่วมเป็นเกียรติในช่วงเวลาพิธีการ และออกจากงานก่อนเวลาสังสรรค์จะเริ่มขึ้น

ภาพที่ 1 รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของผู้นำท้องที่ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มสุราของผู้นำท้องที่ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา โดย
 มาตรการ 3 ก ผู้นำท้องที่มีกฎงดดื่มสุรา 1 ล ผู้นำท้องที่ลดการเข้าถึงสุรา 3 ง ผู้นำท้องที่งดดื่มในงาน 3 พ
 ผู้นำท้องที่ที่มีการพัฒนาทักษะปฏิเสธการดื่มสุรา

ภาพที่ 2 รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มสุราของผู้นำท้องที่ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

อำเภोजุน เป็นหนึ่งในเก้าอำเภอของจังหวัดพะเยา มีบริบททางสังคม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ลักษณะเช่นเดียวกันกับพื้นที่อื่น ๆ ในภาคเหนือตอนบน หรือวิถีล้านนา แนวคิดการดื่มสุราด้านพิธีกรรมที่มาจากศาสนาพุทธ พราหมณ์ ผสมผสานไสยศาสตร์ ที่มีความเชื่อว่าเป็นการดื่มสิ่งของบริสุทธิ์ ใช้เป็นสื่อยอมรับต่อผีหรือจิตวิญญาณ อำนาจของสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ประกอบกับการเล่นที่สำคัญต้องมีหลักเป็นองค์ประกอบ สกิลที่มีเชื้อสายเจ้านายจะเล่นบ่อยกว่าสกุลสามัญชน “คนเป็นผู้นำมีโอกาสจะจัดให้มีการเล่นให้มากกว่าชาวบ้าน” โดยจะดื่มกับกับผู้นำที่มาร่วมงาน หรือเจ้าภาพงานเลี้ยง เนื่องจากการดื่มเชิงวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี มีส่วนสำคัญในกระชับความสัมพันธ์ของคนในสังคมทุกระดับ¹⁴ สอดคล้องกันกับการศึกษาที่พบว่ากลุ่มชนชาวไทยให้ความสำคัญกับประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับสุรามาก และเห็นว่าประเพณีวัฒนธรรมวิถีชีวิตเป็นประเพณีดั้งเดิมและจะต้องมีสุรา¹⁵ หากอยู่บ้านส่วนใหญ่จะดื่มคนเดียว นาน ๆ ครั้งที่จะดื่มกับผู้ที่มาเยี่ยมเยียนที่บ้าน ในวัฒนธรรมไทย ใช้สุราเป็นตัวแทนแห่งความรู้สึกเป็นชาย สื่อถึงเสรีภาพในการเคลื่อนที่ของเพศชาย การดื่มสุรากับเพื่อนมีนัยยะของความไม่เป็นอิสระจากอำนาจครอบครัว ส่วนผู้หญิงส่วนหนึ่งใช้สุราเป็นสัญลักษณ์ของความเท่าเทียมทางเพศที่สามารถทำได้เช่นเดียวกับเพศชายในที่สาธารณะ¹⁶ เช่นเดียวกันกับการศึกษา ที่พบว่าในการปฏิบัติหน้าที่ผู้นำชุมชนเกี่ยวพันวิถีประเพณีที่สืบต่อมาจากบรรพบุรุษได้แก่ ประเพณีสิบสองเดือนล้านนา ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต อาทิเช่น การแต่งงาน การสร้างบ้านใหม่ บรรดาประเพณีทั้งหลายล้วนมีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เข้ามาเป็นองค์ประกอบ ส่วนใหญ่การจัดงานจะจัดในตอนเย็น เป็นโอกาสได้พบปะสังสรรค์ ส่งผลต่อพฤติกรรมการดื่ม¹⁷

วัฒนธรรมการดื่มสุรา จึงสอดแทรกเข้าไปในวิถีสังคม มีบทบาทผ่านประเพณี พิธีกรรม และงานเลี้ยง มีส่วนในการกระชับความสัมพันธ์ของคนในสังคม ใช้เป็นองค์ประกอบในการถักทอทางสังคม เชื่อมประสานความสัมพันธ์ผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน ผู้แสดงทางสังคมต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนทำให้ผู้นำท้องถิ่นที่ดื่มมีทัศนคติเชิงบวกต่อผลลัพธ์ของการดื่ม ตลอดจนถึงเจ้าภาพของงานนำมาซึ่งเหตุผลของการจัดเลี้ยงสุราแก่ผู้นำหรือประธานในงานเลี้ยง ซึ่งจะมีสุราที่พิเศษแตกต่างจากสุราที่ใช้จัดเลี้ยงแก่แขกที่มาร่วมงานทั่วไป ตามรูปแบบของการจัดงาน และสถานะของเจ้าภาพ

การศึกษารูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มสุราของผู้นำท้องถิ่น อำเภोजุน จังหวัดพะเยา กำหนดมาตรการลดการเข้าถึงสุราด้านบุคคล เวลา และสถานที่ พบว่าผู้นำท้องถิ่นได้กำหนดกฎตนเอง จำกัดการเข้าถึงสุรา เริ่มต้น แบบอย่างที่ดีเริ่มที่ผู้นำ งดการดื่มสุราในงานศพงานบุญกฐินผ้าป่า

เช่นเดียวกันกับการศึกษาพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อลดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา¹⁸ พบว่าผู้ใหญ่บ้านที่ร่วมเป็นต้นแบบลดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในแต่ละเดือน และปัจจัยแห่งความสำเร็จของบ้านสันกวีวันในการแก้ไขปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ “สันกวีวันโมเดล” คือผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี¹⁹ การลดปริมาณการดื่มจนหยุดดื่มโดยสิ้นเชิง การศึกษาในครั้งนี้พบว่าผู้นำท้องที่ มีกลวิธีลดปริมาณการดื่ม ได้แก่ การรับประทานอาหารให้อิ่มท้อง การจำกัดเวลาการดื่มสุรา การใช้เทคนิคการถ่วงเวลาการดื่ม การทำหน้าที่ผู้เฝ้าหรือผู้รินให้ผู้อื่นดื่ม กำหนดข้อตกลงก่อนการดื่ม ปริมาณการดื่มไม่เกินสามแก้ว สำหรับการหยุดดื่มโดยสิ้นเชิง จะใช้เหตุผลด้านสุขภาพ และความเกรงกลัวต่อพิษภัยของสุรา ที่มีผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง โดยเฉพาะอุบัติเหตุจราจร

การกำหนดมาตรการ 3 ก. งดดื่มสุราโดยกฎตนเอง กฎหมู่บ้าน และกฎหมาย สอดคล้องกันกับกฎบัตรอตตาวา ข้อ 1 การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ²⁰ สุขภาพขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์ทุกภาคส่วน²¹ กฎตนเอง “กฎของผู้นำท้องที่” แบบอย่างที่ดีอยู่ที่ผู้นำหรือผู้นำเป็นต้นแบบ ลดละเลิกการดื่มสุรา กฎหมู่บ้าน งดสุราในงานศพ และงดบุญกฐินผ้าป่าของหมู่บ้านนั้นสอดคล้องกันกับ “สันกวีวันโมเดล” ของบ้านสันกวีวัน ตำบลบ้านดุน อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นหมู่บ้านต้นแบบปลอดเหล้าที่กำหนดมาตรการสำคัญของหมู่บ้านคือ งดจัดเลี้ยงสุรารงานศพ งานแต่งงาน งานบุญประเพณี งานกฐิน งานผ้าป่า¹⁹ และตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ที่กำหนดระเบียบตำบลด้านการงดสุราปี 2553 บังคับใช้ควบคุมการดื่มสุราในพื้นที่ งดการจัดเลี้ยงสุราในงานรื่นเริงบันเทิง งานมงคล และอวมงคล²¹ เช่นเดียวกันกับการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการแก้ไขปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของอำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน ที่ กำหนดให้งานบุญ งานกุศล งานศพเป็นงานที่ปลอดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์²² เช่นเดียวกันกับการศึกษาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในชุมชนชนบทของประเทศกัมพูชา พบว่ากลยุทธ์ที่เหมาะสมคือการใช้มาตรการชุมชนที่นำโดยชุมชน วัฒนธรรม การยอมรับ และขับเคลื่อนโดยชุมชนเป็นสิ่งที่จำเป็นเร่งด่วนในการลดดื่มสุราในชุมชน²³ กฎหมาย พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 กำหนดมาตรการห้ามดื่มใน เวลา สถานที่ต่าง ๆ อาทิเช่น ในพื้นที่ประกอบกิจการโรงงาน บนทาง สถานีราชการ รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานอื่น ๆ สวนสาธารณะ สถานีขนส่งทางรถไฟ ท่าเรือ สถานศึกษา วัด²⁴ ประเด็นสำคัญคือการบังคับใช้กฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่ ดังนั้นในพื้นที่หมู่บ้านมีสถานที่ที่กฎหมายห้ามดื่มสุรา อาทิเช่น วัด สถานศึกษา บนทาง แต่ยังพบเห็นการดื่มสุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสถานที่เหล่านั้น หากมีการบังคับใช้กฎหมายหมู่บ้านงดดื่มในวัดในโรงเรียน และสถานที่ห้ามดื่มควบคุมไปกฎหมาย จะทำให้การลดดื่มสุราได้ มาตรการ 3 ก งดดื่มสุราในกลุ่มผู้นำท้องที่ โดยใช้กฎตนเอง กฎหมู่บ้าน และกฎหมาย เป็นนโยบายสาธารณะที่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันผู้นำท้องที่ทุกคนงดดื่มสุรา “กฎผู้นำท้องที่ตำบล”

ทุกหมู่บ้านกำหนดกฎกติกาดื่มสุรในงานศพงานบุญกฐินผ้าป่า “กฎหมู่บ้านงดดื่ม” และกฎหมาย งดการดื่มในสถานที่ห้ามดื่ม

การกำหนดมาตรการ 1 ล ลดการเข้าถึงสุรา ทั้งเวลา โอกาส และสถานที่ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการดื่มของผู้นำท้องที่ด้วยมาตรการ 1 ล ลดการเข้าถึงสุราทั้งเวลา โอกาส และสถานที่ มิติด้านเวลา ผู้นำท้องที่ที่จะลดการเข้าถึงสุราได้โดยการอยู่ร่วมงานเฉพาะพิธีการ หลีกเลี่ยงการอยู่ในงานในช่วงรื่นเริงที่มีการดื่มสุรา สอดคล้องกับการศึกษานโยบายสาธารณะด้านการแก้ไขปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน ที่กำหนดระยะเวลาจัดงานประเพณีให้มีเฉพาะช่วงกลางวัน การจัดงานตอนเย็นจะเป็นเวลาที่เอื้อการดื่มสุรา²² รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ในงานแทนการนั่งประจำอยู่โต๊ะ รับประทานอาหารเย็นจนอิ่มท้องและในเวลาเร็วขึ้นก่อนถึงเวลาที่จะมีคนมาชวนไปดื่มสุรา มิติด้านโอกาสผู้นำท้องที่ที่จะลดการเข้าถึงสุราได้โดยการไม่จัดซื้อเตรียมสุราไว้ที่บ้านตนเอง มิติด้านสถานที่ การงดสุรในงานศพงานบุญเป็นมาตรการสำคัญในการลดการเข้าถึงสุราในด้านสถานที่ของผู้นำท้องที่ สอดคล้องกันกับการศึกษาที่พบว่างานศพเป็นงานที่มีการดื่มสุรามากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับงานประเพณีแต่งงาน หรืองานบวช วันทำพิธีจริง ๆ เพียง 1 วันเท่านั้น โดยปัจจัยเอื้อคือระยะเวลาการจัดงานยาวนานกว่าประเพณีอื่นใด หากเจ้าภาพเป็นผู้มีสถานทางสังคมสูง และมีฐานะทางเศรษฐกิจดี การจัดงานสวดอภิธรรมศพประมาณ 5 – 7 คืน โดยส่วนใหญ่ประมาณ 3 คืน ก่อนจะมีพิธีฌาปนกิจศพ²⁵ เช่นเดียวกันกับการกำหนดให้งานศพงานบุญปลอดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของอำเภอแม่จริมจังหวัดน่าน²²

การกำหนดมาตรการ 2 ง งดดื่มในงานบุญกฐินผ้าป่าและงานศพ เป็นมาตรการที่งดการดื่มสุราของผู้นำท้องที่โดยใช้นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ ในรูปของกฎหมู่บ้าน จำกัดการเข้าถึงสุราในด้านโอกาส และสถานที่ ทำให้ไม่มีโอกาสที่จะได้ดื่มสุรในยามที่ไปร่วมงานบุญกฐินผ้าป่าและงานศพ

การกำหนดมาตรการ 3 พ โดยการพัฒนาทักษะการปฏิเสธการดื่มสุรา ด้วยเหตุผลของการเป็นผู้นำท้องที่ ภาพลักษณ์หรือบุคลิกภาพของผู้นำเป็นเรื่องที่สำคัญ การดื่มสุราทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของผู้นำ ในด้านการครองตน แบบอย่างที่ดีต้องเริ่มที่ผู้นำ งดดื่มสุราในประเพณีเข้าพรรษา งดสุรในงานศพ งานบุญ ลดละเลิกการดื่มสุรา การใช้ข้ออ้างด้านสุขภาพเป็นเหตุผลในการหลีกเลี่ยงการดื่มสุรา เมื่อยามที่ต้องไปร่วมงานประเพณีหรืองานสังคมต่าง ๆ รวมถึงการอยู่ร่วมเป็นเกียรติเฉพาะในช่วงเวลาพิธีการที่ผู้นำท้องที่จำเป็นต้องเข้าร่วม และเดินทางออกจากงานทันทีเมื่อพิธีการแล้วเสร็จ หลีกเลี่ยงการดื่มก่อนเวลาสังสรรค์หรือเวลาดื่มสุราจะเริ่มต้น

สรุป

รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของผู้นำท้องที่ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา โดยการปรับลดพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของผู้นำท้องที่ ในช่วงเวลาที่มีโอกาสดื่มบ่อยที่สุดในสถานที่ที่ใช้ดื่มเป็นส่วนใหญ่ และในงานสังคมประเพณีที่ต้องดื่มสุราทุกครั้งที่ไปร่วมงาน ภายใต้มาตรการ 3 ก 1 ล 2 ง 3 พ

ประกอบด้วย 3 ก ผู้นำท้องถิ่นมีภูมิลำเนาโดยอาศัยภูมิลำเนาของตนเอง ภูมิลำเนา 1 ล ผู้นำท้องถิ่น
ลดการเข้าถึงสุรา 3 ง ผู้นำท้องถิ่นมีงาน 3 พ ผู้นำท้องถิ่นที่มีการพัฒนาทักษะปฏิสรรถการดื่มสุรา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรมีการศึกษาประเมินผลรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของผู้นำท้องถิ่น
อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีมาตรการ 3 ก งดดื่มสุรา กำหนดเป็นภูมิลำเนา และหรือกฎตำบล อันเป็นการสร้าง
นโยบายสาธารณะจำกัดการเข้าถึงสุรา เพื่อสุขภาพของผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ ตามกฎบัตร
ออกดวาว

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรจัดทำบันทึกข้อตกลงในการจัดงานศพ และงานบุญต่าง ๆ ระหว่างกำนันผู้ใหญ่บ้านใน
ฐานะผู้ปกครองท้องถิ่นกับเจ้าภาพจัดงาน เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายบ้านดืมสุรา ลดการเข้าถึงสุรา

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของท่านนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด
พะเยาที่สนับสนุนการวิจัยนี้

ขอกราบขอบพระคุณนายประภาส ลัมประเสริฐ นางคำป้อ ลัมประเสริฐ ผู้เป็นบิดา มารดา
ครอบครัวลัมประเสริฐ และภรรยา ผู้เป็นที่รักยิ่งทุกท่าน ขอขอบคุณบุคลากรสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ
เมืองพะเยา สำนักงานสาธารณสุขอำเภอภูกามยาว และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอจุน ซึ่งเป็นเพื่อน
ร่วมงาน ที่ร่วมให้การสนับสนุน เสริมสร้างพลังใจ ตลอดระยะเวลาในการทำวิจัยฉบับนี้ และขอขอบคุณ
ผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล
อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ที่ให้ข้อมูล ทำให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์

คุณค่า คุณาปการ และคุณประโยชน์อันพึงมีจากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบและอุทิศแด่ผู้มี
พระคุณทุกท่าน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการดื่ม
สุราของผู้นำท้องถิ่น ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจบ้างไม่มากก็น้อย

เอกสารอ้างอิง

1. ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา. แบบแผนแนวโน้มพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของประชากรไทย. [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัย; 2565 [สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ส.ค. 2567]. จาก <https://cas.or.th/wp-content/uploads/2022/05/FF-chapter-1-For-Print.pdf> .
2. World Health Organization. Global status report on alcohol and health and treatment of substance use disorders. [Internet]. [cited 2024 Aug 8]. Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240096745>
3. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. Health Watch 2024 จัปตาสุขภาพคนไทย 2567. [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน; 2566 [สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ส.ค. 2567]. จาก www.thaihealth.or.th/.
4. SDG MOVE. รายงานฉบับใหม่ของ WHO ซึ่งมีผู้เสียชีวิตจากแอลกอฮอล์-ยาเสพติดทั่วโลก มากกว่า 3 ล้านรายต่อปี. [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน; 2567 [สืบค้นเมื่อวันที่ 8 ส.ค. 2567]. จาก <https://www.sdgmovement.com/2024/06/27/who-over-three-million-deaths-alcohol-and-drug/>
5. United Nations. (2024). UN NEWS Global perspective Human stories Over three million preventable deaths per year due to alcohol and drug use. [cited 2024 Aug 8]. Available from: <https://news.un.org/en/story/2024/06/1151461> .
6. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากร พ.ศ. 2564. [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี: สำนักงาน; 2564 [สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ส.ค. 2567]. จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230505110449_84709.pdf .
7. ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา. แบบแผนแนวโน้มพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของประชากรไทย. [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัย; 2565 [สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ส.ค. 2567]. จาก <https://cas.or.th/wp-content/uploads/2022/05/FF-chapter-1-For-Print.pdf> .
8. สำนักงานสรรพสามิตเขตพื้นที่จังหวัดพะเยา สาขาปง. 2567. ข้อมูลร้านขายส่งขายปลีก. [ม.ป.ท.]

10. ไทย.กฎหมาย, พระราชบัญญัติ ฯลฯ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457.
กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง; 2559.พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457
กรมการปกครอง. (2559).
11. ชาย โพธิ์สิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร:
อมรินทร์พริ้นติ้งฯ; 2554.
12. วรณวดี สุทธินรากร. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ: การวิจัยเพื่อเสริมภาพและสรรค์สร้าง.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยามในเครือบริษัทสำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด; 2556.
13. สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 18 กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2553.
14. ประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ. คติชนคนไทยในวัฒนธรรมข้าว. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทย
ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2560.
15. นพพล วิทย์วรพงศ์และคณะ. ทศวรรษศูนย์วิจัยปัญหาสุรา: สถานะความรู้เพื่อการควบคุมการ
บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา; 2557.
16. ไพบุลย์ เสงสุวรรณ และคณะ. กำกืดแม่ญิง: ชุมชนล้านนากับการจัดการสุรา. กรุงเทพมหานคร:
ห้างหุ้นส่วนสามัญบุณมิ่งศรีเอชเอ็น; 2559.
17. ภูวนารถ ลีประเสริฐ. รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้นำชุมชน
จังหวัดพะเยา [MODEL TO REDUCE ALCOHOL CONSUMPTION BEHAVIOR AMONG
COMMUNITY LEADER ; PHAYAO PROVINCE] [ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต].
พิษณุโลก. มหาวิทยาลัยนเรศวร. 2565. [สืบค้นเมื่อ 7 ส.ค. 2567]. จาก
[https://lib.swu.ac.th/images/Documents/Researchsupport/APA6th-
Citation160820.pdf](https://lib.swu.ac.th/images/Documents/Researchsupport/APA6th-Citation160820.pdf).
18. กานต์นะรัตน์ จรามร,นันทวดี เนียมนุ้ย และไพโรจน์ เสาแก้วม. การพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน
โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อลดพฤติกรรมบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัด
ฉะเชิงเทรา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา; 2557.
19. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. “บ้านสันกว้าน” หมู่บ้านต้นแบบปลอดเหล้า.
[อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน; 2560 [สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ส.ค. 2567]. จาก
www.thaihealth.or.th/.

20. World Health Organization. Regional Office for Europe. (1986). Ottawa Charter for Health Promotion, 1986. [Internet]. [cited 2024 Aug 8] Available from: <https://iris.who.int/handle/10665/349652>.
21. องค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ. นโยบายสาธารณะจัดระเบียบตำบลด้านการงดเหล้า. [อินเทอร์เน็ต]. 2558. [สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ส.ค. 2567]. จาก <http://www.prdnorth.in.th/ct/news/viewnews.php?ID=151101133031>.
22. อุทัย ดีपालะ. การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน [Community Leader's Participation in Solving Problems with Alcohol Consumption of People in Maejarim District Nan Province]. [ปริญญาานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต]. อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์. 2551. [สืบค้นเมื่อ 8 ส.ค. 2567]. จาก <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/DCJ/article/view/148998>
23. Yeung, W., Leong, W. Y., Khoun, K., Ong, W., Sambi, S., Lim, S. M., et al. (2015). Alcohol use disorder and heavy episodic drinking in rural communities in Cambodia: Risk factors and community-perceived strategies. Asia Pacific Journal of Public Health. 2015; 27(8): 835-847.
24. ไทย.กฎหมาย, พระราชบัญญัติ ฯลฯ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551. นนทบุรี: กรมควบคุมโรค 2551.
25. อาภา ศิริวงศ์ ณ อยุธยา. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาปัญหาสารเสพติด. กรุงเทพมหานคร: บจ. จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์; 2555.